

LA/Tapio Karsikas/AA

13.4.1976

Kalevankatu 6 00100 HELSINKI 10

Puhelin 642 511

... Työeläkelaitoksille

OSAEÄKETYÖRYHMÄN MUISTIO

Eläketurvakeskuksen hallituksen asettamassa työryhmässä on selvitelty osaeläkettä koskevien säännösten soveltamista käytännössä. Työryhmä on selvityksen pohjalta laatinut muistion, jonka Eläketurvakeskuksen hallitus on kokouksessaan 7.4.1976 hyväksynyt. Muistio lähetetään oheisena eläkelaitoksille tiedoksi käytännön ratkaisutoimintaa varten.

ELÄKETURVAKESKUS

Lauri Koivusalo *Tapio Karsikas*
Lauri Koivusalo Tapio Karsikas

Työryhmän tehtävä

Eläketurvakeskuksen hallituksen 8.1.1975 asettaman työryhmän tehtävänä on ollut selvittää, olisiko osaeläkettä koskeviin säädöksiin mahdollisesti tehtävä saatujen kokemusten pohjalta tarkennuksia tai muutoksia ja laatia ehdotukset mahdollisista muutoksista.

Työryhmän kokoonpano

Puheenjohtaja:	Lauri Koivusalo	ETK
Jäsenet:	Antti Hietanen	SAK
	Viljo Keinänen	Eläke-Varma
	Matti Kekki	Ilmarinen
	Martti Lehtinen	TEK
	Mauri Moren	STK
	Alpo Mustonen	ETK
	Erkki Oinas	LTK
	Seppo Pietiläinen	MELA
	Olavi Suominen	TVK
	Tauno Terttunen	Yrittäjien Keskusliitto
	Heimo Tuomarla	MTK

Työvaliokuntaan ovat kuuluneet Lauri Koivusalo, Viljo Keinänen, Matti Kekki, Martti Lehtinen, Alpo Mustonen ja Seppo Pietiläinen. Työryhmän sihteerinä on toiminut Tapio Karsikas ETK:sta.

OSAEÄKESÄÄNNÖSTEN TÄHÄNASTINEN SOVELTAMINEN

Osaeläkettä koskevat säännökset liitettiin TEL-, LEL-, MYEL-, YEL-järjestelmään 1.1.1973 lukien. Lainsäädäntöä edeltäneissä valmistelutöissä asetettiin osaeläkesäännöstölle erinäisiä tavoitteita. Keskeisin ehkä oli pyrkimys lieventää työkyvyttömyyden ja työkykyisyyden välistä aikaisemmin verrattain jyrkkää rajaa. Toisin sanoen pyrittiin tekemään eläkkeelle siirtymistä joustavammaksi. Tarvetta tähän todettiin erityisesti olevan vanhavilla henkilöillä, joilla sairauden heikentäessä työkykyä tulotaso alenee heidän kuitenkin olematta oikeutettuja täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen. Tarkoituksena on, että osaeläkkeen saaja pääsääntöisesti edelleen osallistuu työelämään, mutta heikentyneen ansaintakykynsä johdosta saa samanaikaisesti eläkettä.

Osaeläkkeellä pyrittiin myös mahdollistamaan joustava työelämään paluu esimerkiksi kuntoutuksen jälkeen. On todennäköistä, että asianomainen helpommin uskaltuu työnteon aloittamiseen, jos mukana on mahdollisuus joustavaan siirtymiseen takaisin eläkkeelle, jollei työnteko sairaudesta johtuen ota onnistuakseen.

Kolmantena voidaan mainita osaeläkkeen myöntämisen vaikutus eläketasoon. Tätä ei tosin täysin yksiselitteisesti esitöissä lausuta julki, mutta eräänä osatekijänä se lienee ollut mukana osaeläkettä synnyttämässä. Niissä tapauksissa, joissa työkyky asteittain alenee, saattaa tapahtua, että eläkkeen perusteeksi tulee palkka, joka sairauden aiheuttamista seuraamuksista johtuen on ehkä huomattavastikin alempi kuin aikaisempi vakiintunut taso. Osaeläkkeen tullessa kuvaan mukaan huomattavasti aiemmin kuin täyden eläkkeen, tällaisen portaittaisen palkkatason alenemisen hättävää vaikutuksia eläkkeen perusteena olevaan palkkatasoon voidaan jossain määrin estää. Mikään lopullinen ratkaisu osaeläke ei tässä suhteessa ole, mutta sen järkevä soveltaminen yhdessä rajoitussäännöksen sekä TEL 7 §:n 2 momentissa säädetyn palkkaperusteen harkinnanvaraisen korjaamisen kanssa ovat omiaan johtamaan hakijalle oikeudenmukaiseen lopputulokseen.

Osaeläkkeen liittäminen eläke-etuuksiin ei saanut johtaa aikaisemmin omaksutun työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämiskäytännön kiristymiseen. Tämä periaate ilmenee sosiaalivaliokunnan mietinnössä sekä lakiehdotuksen perusteluissa.

Edellä sanotut tavoitteet ovat edelleenkin ajankohtaisia. Jäljempänä tarkastellaan tilannetta tällä hetkellä, jolloin osaeläkesäännöksiä on sovellettu kolmen vuotta. On selvää, että vakiintuneiden urien löytäminen kestää jonkin aikaa. Tällä hetkelläkin tuskin ollaan saavutettu lopullista uraantumista, mutta jonkinlaista kuvaa asiasta voidaan jo käytännönkin pohjalta saada.

1. Työkyvyttömyyseläkkeitä koskevia lukuja

Syyskuun lopussa 1975 jakaantuivat täydet ja osaeläkkeet eri lakien puitteissa seuraavasti.

Täydet- ja osaeläkkeet 30.9.1975

Laki	Täydet		Osael.		Yhteensä	
	KPL	%	KPL	%	KPL	%
TEL						
Vak.yht.	46.563	98,3	796	1,7	47.359	100
Kassat	4.087	98,2	73	1,8	4.160	100
Säätiöt	9.998	99,4	61	0,6	10.059	100
TEL yht.	60.648	98,5	930	1,5	61.578	100
LEL	35.026	99,0	332	1,0	35.358	100
MYEL	40.620	85,6	6.807	14,4	47.427	100
YEL	7.636	87,9	1.051	12,1	8.687	100
Kaikki yht.	143.930	94,0	9.120	6,0	153.050	100

Numeroiden perusteella voidaan havaita, että osaeläkkeen soveltaminen on ollut yrittäjien keskuudessa merkittävästi yleisempää kuin työntekijöillä. MYEL:n ja YEL:n välillä ei sensijaan eroa juuri ole. Kokonaistilanteesta nämä luvut eivät välttämättä kuitenkaan vielä anna oikeaa kuvaa. On otettava huomioon myöskin se, kuinka paljon työkyvyttömyyseläkkeitä yleensä on myönnetty, siis täysiä ja osaeläkkeitä yhteensä.

Liitteenä olevissa taulukoissa on esitetty työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämistä ja hylkäämistä koskevia lukuja vuosilta 1968-1974.

Liitteessä 1 on yhdistelmätaulukko TEL, LEL, MYEL ja YEL eläkkeistä. Liitteissä 2-5 on esitetty samat tiedot laeittain, kuitenkin siten että TEL:a edustaa kahden ja YEL:a yhden eläkevakuutusyhtiön luvut. MYEL:n ja LEL:n luvut on lisäksi esitetty hylkäässyt-täin. Taulukot eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään, koska ei ole ollut saatavissa toisiaan vastaavia tietoja.

Taulukoista ilmenee, että työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämiskäytäntö ei ainakaan yleisesti ottaen ole aikaisempaan nähden ankaroitunut.

Osaeläkkeet Ruotsissa

Todettakoon vertailun vuoksi Ruotsissa osaeläkkeiden ja täysien eläkkeiden keskinäinen suhde ATP-järjestelmässä vuoden 1974 lopussa. Ruotsissa toisin kuin meillä osaeläke on kaksiasteinen:

Ns. vaikeampiasteiset osaeläketapaukset; kun työkyky on alentunut huomattavasti enemmän kuin 1/2. Työkyvyn täytyy olla alentunut vähintään 2/3, mutta ei kuitenkaan 5/6. Eläke on 2/3 täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä.

Ns. lievempiasteiset osaeläketapaukset; kun työkyky on alentunut vähintään 1/2, mutta ei kuitenkaan 2/3. Eläke on 1/3 täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä.

Edellytykset osatyökyvyttömyyseläkkeen myöntämiseen ovat:

- lääketieteelliset kriteerit (sairaus, vika tai vamma)
- työkyvyn alentuminen puolella
- jäljellä oleva työkyky hankkia ansiotuloja (ikä, koulutus, ammatti y.m.)
- työkyvyn alentuminen joko pysyvästi, tai ainakin huomattavaksi ajaksi (vähintään yhdeksi vuodeksi)

ATP-järjestelmän työkyvyttömyyseläkkeet
Ruotsissa 30.9.1975

Täydet		2/3		1/2		Yhteensä	
Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
133.771	91.9	5.230	3.6	6.520	4.5	145.521	100

(Riksförsäkringsverket: Månadsstatistik n:o 9/75)

Järjestelmän kaksiasteisuudesta johtuen suora vertailu Suomen lukuihin ei anna sekään täysin vertailukelpoista tulosta.

Tilastolukujen yhteenveto

Edellä esitetyt tilastoluvut osoittavat, että osaeläkkeen soveltamisalue on jäänyt verraten pieneksi, vain noin 5 prosenttia kaikista työkyvyttömyyseläkkeistä. Toisaalta luku on verrattain lähellä ennakoarviointeja, joita tehtiin osaeläkesäännösten tullessa voimaan.

Niinikään Ruotsista saadut kokemukset osoittavat, että osaeläke ei ilmeisesti pitemmälle edistyttyään tule edustamaan kovin suurta osuutta työkyvyttömyyseläkkeistä.

Osaeläkelukujen painottuminen yrittäjäpuolelle lienee sekin ennalta odotettavissa ollut ilmiö. On melko selvää, että työnteon jatkaminen sairastumisen jälkeen on omassa yrityksessä huomattavasti yksinkertaisempaa kuin vieraan työssä. Työsuhteessa ratkaisut ovat yleensä suoraviivaisempia, henkilö joko pystyy täyteen työsuoritukseen tai sitten jää työstä pois.

Edellä esitettyjen lukujen perusteella on tehty myöskin sellaisia johtopäätöksiä, että osaeläkesäännöstö ei olisi vastannut siihen asetettuja tavoitteita. Näin ei välttämättä tarvitse olla, koska ainakin tähänastinen käytäntö on suurelta osalta noudattanut jo ennalta arvioituja uria. Lisäksi voidaan todeta, että ainakaan kokonaisuutena ottaen työkyvyttömyyseläkkeiden myönnössä ei ole menty ankarempaan suuntaan. Näin ollen on oletettavissa, että työntekijäpuolella työkyvyttömyyseläkkeet myönnetään täysinä eläkkeinä, koska osittainen työnteon jatkaminen alennetulla työkyvyllä ei ole työsuhteissa sittenkään niin tavanomaista.

2. Oikeus osaeläkkeeseen

Käytännössä on voitu todeta, että ratkaisujen tekeminen työkyvyttömyystapauksissa ja varsinkin osaeläketapauksissa tuo esiin useita ongelmia. Täyden työkyvyttömyyden osalta arviointiperusteet ovat jo ehtineet vakiintua, mutta osaeläkkeen osalta on oltu uudessa ja oudossa tilanteessa. Periaatteessa kysymyksen pitäisi olla työkyvyttömyyden vaikeusasteen erosta, mutta silti osaeläkettä koskevien ratkaisujen tekeminen on ilmeisesti koettu ongelmallisemmiksi kuin täysiä eläkkeitä koskevat ratkaisut.

Myöskään muutoksenhakuelinten, lähinnä eläkelautakunnan ratkaisut eivät ole tilannetta vakiinnuttaneet, koska ainakin eräissä yksittäistapauksissa eläkelautakunnan linja on näyttänyt huomattavastikin poikkeavan eläkelaitoksissa noudatetuista suuntaviivoista. Eläketurvakeskuksessa on tehty selvitys niistä työkyvyttömyystapauksista, joissa eläkelautakunta on myöntänyt täyden tai osaeläkkeen eläkelaitoksen hylättyä hakemuksen. On myös tutkittu ne tapaukset, joissa eläkelaitoksen myönnettyä osaeläkkeen eläkelautakunta on pysyttänyt ratkaisun tai myöntänyt täyden eläkkeen. (Liite 6: Eläkelautakunta 1.7.1973-6.2.1975)

Muutoksenhakuelinten ratkaisujen kannalta vielä kovin lyhyeksi jäänyt osaeläkesäännösten soveltamisaika ei ole ehtinyt tuoda vakuutusosoikeuden kantaa asiassa käytännöllisesti katsoen laisinkaan esiin.

Seuraavassa tarkastellaan eräitä kohtia, joihin joudutaan käytännössä kiinnittämään huomiota määriteltäessä oikeutta osaeläkkeeseen.

a) lääketieteelliset perusteet

Osaeläkesäännösten voimaantulo ei tarkoittanut muuttaa työkyvyttömyyden lääketieteellisiä perusteita. Käytännössä ei näin myöskään ole voitu todeta käyneen. Työkyvyttömyyseläkkeen perustana tulee edelleenkin olla selvän lääketieteellisen syyn.

Sairauden vaikeusasteen ei välttämättä tarvitse olla erilainen täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä verrattuna osaeläkkeeseen. Lähinnähän ovat ratkaisevia sairauden aiheuttamat konkreettiset seuraamukset, jotka puolestaan selvimmin on havaittavissa ansiotuloissa tapahtuneina muutoksina.

b) ansiotason muutokset

Kuten edellä todettiin, sairauden seuraamukset näkyvät yleensä ennen pitkää ansiotulojen alentumisena. Jollei tätä alentumista tapahdu, kysymyksessä ei ole eläketapahtuma. Työkyvyttömyyseläke ei ole tarkoitettu häittakorvaukseksi, vaan se edellyttää, että sairaudella on ollut konkreettisia ansiotasoon vaikuttavia seuraamuksia.

Käytännössä ei myöskään ole pidetty perusteltuna osaeläkkeen myöntämistä silloin, kun ansiotuloissa ei ole vielä tapahtunut alentumista vaikka sellainen olisikin lähitulevaisuudessa odotettavissa. Tätä kannanottoa on käytännössä jossain määrin arvosteltu, koska sen on katsottu jättävän työntekijän epävarmaan tilanteeseen siitä, mitä eläkkeen osalta tulee tapahtumaan, jos asianomainen siirtyy toiseen kevyempään mutta heikompipalkkaiseen työhön. Lienee kuitenkin lähdettävä siitä, että työkyvyttömyyseläke heijastelee sairauden johdosta aiheutuneita ansiokyvyn huomattavia muutoksia eikä niin, että työnteolla säädelään eläkkeen myöntöä. Useimmiten työkyvyttömyyseläke on eräänlainen pakkotilanne, johon sairaus seuraamuksineen johtaa. Tästä johtuen on katsottava, että työkyvyttömyyseläke on seurausilmiö, joka toteutuu vasta kun sen edellytykset, sairaus ja ansiotason alentuminen ovat tapahtuneita tosiasioita. Täysin yksiselitteisesti edellä sanotusta ei kaikissa tilanteissa

voitane kuitenkin pitää kiinni. Saattaa olla, että esim. sairaus on sen laatuinen, että suurella todennäköisyydellä voidaan arvioida ainakin osittaisen työkyvyttömyyden olevan tosiasian lähitulevaisuudessa.

c) taso, johon ansioiden alentumista verrataan

Osaeläkkeen esivalmistelutöissä kuten myöhemmässä käytännössäkin on jäänyt selvästi määrittelemättä, miten 2/5 työkyvyn alentumista tarkkaan ottaen mitataan. Lähinnä tällöin joudutaan vaikeuksiin määrittelyssä, mikä on se ansiotaso, johon sairauden johdosta alentuneita ansioita verrataan.

Mikäli kysymyksessä on verrattain pitkä työsuhde, jossa palkkakehitys on ollut tasainen, ratkaisun tekeminen ei yleensä tuota kovin suuria hankaluuksia. Mutta heti kun ollaan tekemisissä vaihtelevamman palkkarriäärin kanssa, vertailu vaikeutuu. Tarkoituksena on, että vertailussa olisivat lähinnä vastakkain sairautta edeltänyt vakiintunut ansiotaso ja sairauden jälkeinen alentunut ansiotaso. Yhden yhtenäisen työsuhteen puitteissa tämä sairaudesta johtuva ansiotason muuntumisen alkukohta on yleensä määrättävissä joltisellakin tarkkuudella. Mutta jos alentuminen on tapahtunut siten, että asianomainen on siirtynyt työsuhteesta toiseen ansiotason kerta kerralta alentuessa, määrittelyssä joudutaan hankaluuksiin.

Määriteltäessä esimerkin (liite 7. esimerkki 1) puitteissa oikeutta osaeläkkeen pohjaksi tulee ilmeisesti ottaa työsuhde 2. Eläkkeen taso kuitenkin määräytyy työsuhde 4:n mukaan, koska sitä ei voida rajoitussäännöksillä enää sulkea pois. Jälkimmäiseen ongelmaan puututtiin osaeläkettä koskeneessa komiteamietinnössä, mutta muutosehdotuksia ei silloin tehty.

Esimerkin tilanne (liite 7. esimerkki 2) ei liene kovinkaan harvinainen ainakaan LEL:n piirissä. Palkkahistoria käsittää yksittäisiä huippuja ja toisaalta yksittäisiä poikkeuksellisen alhaisia palkkavuosia. Lisäksi vuodet ennen eläketapahtumaa tulisi tarkistaa indeksillä, jolloin kuvio vielä muuttuu. Vertailun suorittaminen tällaisissa tapauksissa on aina jossain määrin tulkinnanvarainen. Toisaalta olisi ilmeisesti leikattava poikkeukselliset vuodet pois, toisaalta taas tarkasteluun olisi otettava mukaan ajankohta, jolloin sairaus on ilmennyt työntekoon ja ansiotasoon vaikuttavana. Yleensä käytännössä on pyritty määrittelemään jonkinlainen keskiarvo ansiohistoriasta lähivuosilta ja verrattu sairauden jälkeen alentunutta tasoa tähän. Kiinteiden arviointiperusteiden laatiminen on erittäin vaikeaa ja tästä syystä usein joudutaan tapauskohtaiseen tarkasteluun. Vastaavanlaisia erilai-

sia palkkahistoriaa koskevia kuvia voidaan käytännössä esittää lukuissa määrä, mutta problematiikka ilmeisesti suurelta osalta liittyy juuri tähän vertailutason hakemiseen.

Laissa julki lausuttua 2/5 työkyvyn alenemisvaatimusta ei voida käsitellä puhtaana matemaattisena laskelmana, koska lopputulokseen kuitenkin vaikuttavat hyvin monet harkinnanvaraiset tekijät. Osaeläkeratkaisua tehtäessä joudutaan ottamaan huomioon kokonaistilanne hakijan kohdalla.

Yrittäjien osalta ansaintamahdollisuuksien selvittäminen on yleensä vielä vaikeampaa, koska tulojen muodostuminen poikkeaa usein paljonkin palkkatulosta. Arviointi onkin jossain määrin enemmän painottunut lääketieteellisiin kriteereihin.

Tämän ei kuitenkaan tarvitse merkitä sitä, että yrittäjä saisi osaeläkkeen helpommin kuin työntekijät. Useissa tapauksissa lienee niin, että yrittäjän osalta on sairauden täytynyt kehittyä hyvinkin pitkälle ja vaikeaan vaiheeseen ennenkuin eläke osaeläkkeenkään voidaan myöntää. Lisätietojen saamiseksi yrittäjän olosuhteista ja hänen edelleen suorittamastaan työmäärästä on otettu käyttöön TM- ja TY-lomakkeet. Näistä on saatu myönteisiä kokemuksia. (liite 9 ja 10 TM- ja TY-lomakkeet.) Tämän tyyppisten lomakkeiden käytön lisäämisellä olisi ilmeisesti yrittäjien työpanoksen selvittelyssä jossain määrin mahdollista edetä.

3. Eräitä nykyiseen tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä

a) yrittäjien mahdollisuudet työnteon jatkamiseen verrattuna työntekijöihin

Kuten edellä eräissä yhteyksissä on todettu, ovat yrittäjän mahdollisuudet sairastumisen jälkeen jatkaa työntekoa huomattavasti paremmat kuin työntekijöillä. Tämä johtuu lähinnä siitä, että työnteko omassa yrityksessä on yrittäjän itsensä säädeltävissä, kun taas työntekijöillä vieraan työssä säännökset ja sopimukset asettavat hänet toiseen asemaan. Näin ollen tämä työnteon jatkamismahdollisuus on ilman muuta omiaan edistämään osaeläkeratkaisujen yleisyyttä yrittäjien osalta.

b) työehtosopimusten määräykset

Käytännössä on ilmennyt, että työntekijän ollessa samassa työsuhteessa palkka työehtosopimusten määräyksistä johtuen ei yleensä voi alentua 40 prosenttia,

jota osaeläke edellyttää. Näin ollen työn luonteen muuttuminen niin suuressa määrin, että osaeläke tulisi kysymykseen, ei yleensä käy päinsä samassa työsuhteessa. Tilanne on erilainen, jos työntekijä siirtyy uuteen työsuhteeseen, jolloin palkassa tietenkin voi tapahtua osaeläkkeen edellyttämä alentuminen. Osaeläkesäännösten soveltamisen kannalta saattaisi olla erittäin merkityksellistä se, että työehtosopimuksissa mahdollistettaisiin palkan aleneminen osaeläkkeeseen oikeuttavassa määrin osittain sairaiden henkilöiden kohdalla. Tämä on tietävästi usein ollut työmarkkinaosapuolten neuvottelun alaisena kysymyksenä, mutta toistaiseksi siinä ilmeisesti ei ole edetty.

c) työeläkkeiden tähänastinen taso

Ennen työeläkkeiden tasokorotusta eläkkeiden taso on ollut keskimäärin noin 30 prosenttia palkasta. Näin ollen on ollut melko luonnollista, ettei osaeläke ole ollut kovinkaan houkutteleva ratkaisu. Toisin sanoen osaeläkettä ei ole ensinkään lähdetty hakemaan, vaan on yritetty edelleen pysytellä työelämässä mukana heikommallakin terveydentilalla. Työeläkkeiden tasokorotuksen jälkeen ainakin nuoremmilla henkilöillä osaeläke muodostuu jo markkamääräisestikin niin merkittäväksi, että sen hakemisen voidaan tästä näkökulmasta katsoen olettaa lisääntyvän.

d) yrittäjien vakuutusmaksu

Yrittäjien osalta osaeläkkeiden hakemisalttiuteen saattaa vaikuttaa vakuutusmaksu. Kun yrittäjä saa osaeläkkeen, hän ei enää joudu suorittamaan vakuutusmaksua.

e) yrittäjien osalta täysiä työkyvyttömyyseläkkeitä on siirtynyt osaeläkkeiksi

Työkyvyttömyyseläkkeitä koskevien selvitysten perusteella näyttää siltä, että jossain määrin yrittäjien osalta on tapahtunut sitä, että on myönnetty osaeläkkeinä työkyvyttömyyseläkkeitä, jotka kenties aikaisemmin olisi myönnetty täysinä eläkkeinä.

f) kuntoutus

Kuten edellä on todettu, osaeläkkeen eräänä tavoitteena oli helpottaa sairastuneen henkilön paluuta takaisin työelämään nimenomaan kuntoutuksen jälkeen. Kuntoutustoiminta useinkin tapahtuu yksittäisten tapausten puitteissa eikä kokonaisvaltaista niveltämistä työkyvyttömyyseläkkeet suhteessa kuntoutukseen ole voitu luoda. Niinikään kuntoutus on melko pitkä prosessi, joten osaeläkkeen vielä verrattain lyhyt

soveltamiskausi ei ehkä tältä osin vielä ole päässyt täysin esiin.

4. Yhteenveto

1. Informointi osaeläkkeestä

Työryhmä on todennut, että osaeläkkeen tiedottamisessa eri osapuolille on runsaasti tehtävää. Säännökset ovat tosin olleet voimassa jo kolmisen vuotta, mutta näyttää siltä, ettei tietoisuus säännöksistä ole saavuttanut niin laajoja piirejä kuin olisi toivottavaa. Saattaa olla tapauksia, joissa tietämättömyydestä johtuen ei ole osattu hakea osaeläkettä.

Tästä syystä työryhmä onkin pitänyt tärkeänä informaation lisäämistä. Tätä informaatiota tulisi suunnata vakuutettuihin, työnantajiin ja lääkäreihin. Myöskin työmarkkinajärjestöt ovat tässä suhteessa keskeisessä asemassa. Työryhmä on pitänyt käyttökelpoisimpana ratkaisuna sitä, että osaeläkkeestä laaditaan oma esitteensä, joka pyritään mahdollisimman tehokkaasti jakamaan edellä sanotuille piireille käytettäväksi. Esitteessä tulisi erityisen selkeästi tuoda esiin osaeläkkeen saamisen edellytykset. Liitteenä olevaan luonnokseen on kerätty aiheita, joihin esitteessä tulisi kiinnittää huomiota. (liite no 11).

2. Työkyvyn alentumisen mittaaminen

Muistiossa on aikaisemmin jo todettu, että osaeläkesäännöksiä sovellettaessa tulisi suurempaa huomiota kiinnittää ansiotulojen alentumisen mittaamiseen. Ansioiden alentumista tulisi verrata sellaiseen vakiintuneeseen aikaisempaan tasoon, johon sairaus ei vielä ole vaikuttanut alentavasti. Sairaudesta johtuva ansiotason alentuminen on saattanut tapahtua vähittäin pitkän ajan kuluessa, jolloin vertailutaso etsimisessä saatetaan joutua menemään melko pitkällekin taaksepäin eläkkeen hakijan työhistoriassa. Työkyvyn arvioinnissa tulisi ottaa keskeisesti huomioon eläkkeen hakijan kokonaistilanne riittävän pitkällä aikavälillä.

Etsittäessä sitä ansiotasoa, johon alentuneita ansioita verrataan, erään taitekohdan määrittelyperusteen tarjoaa sairauden alku. Tällöin nimenomaan sairaus siten käsitettynä, milloin se on ilmennyt työntekoon selvästi vaikuttavana. Alentuneita ansioita tulisi verrata lähinnä tätä sairastumista edeltäneeseen tasoon, koska se ilmeisesti antaa kuvan, mikä vakiintunut ansiotaso on ollut.

Laiassa olevaa vaatimusta 2/5 työkyvyn alentumisesta ei voida käytännössä mitata ehdottoman tarkasti, mikä tulee ottaa huomioon eläkeratkaisuja tehtäessä. Tämä johtuu ensiksikin siitä, että vertailun tason määrittelyssä ei yleensä päästä kovinkaan suureen tarkkuuteen. Niin ikään työkyvyn arvioinnissa joudutaan ottamaan huomioon asianomaisen kokonaistilanne, millaiset mahdollisuudet ottaen huomioon lääketieteelliset ja sosiaalistaloudelliset tekijät hänellä on jatkaa työntekeä. Ansiotason alentumista määriteltäessä onkin perusteltua rajatapauksissa soveltaa riittävää väljyyttä. Käytännössä tämä toteutetaan siten, että ansioiden alentumisen ollessa likipitään 40 prosenttia, osaeläke-edellytysten katsotaan tältä osin täyttyvän. Toisin sanoen ansioiden alennuttua yli 35 prosentin suoritetaan pyöritys ylöspäin 40 prosenttiin. Tarkastelussa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että ansiotason alentumisen on täytynyt aiheutua sairaudesta, viasta tai vammasta ennen kuin kysymyksessä on työeläkelakien tarkoittama työkyvyttömyys. Käytännössä osaeläkkeen ja täyden eläkkeen välinen rajanveto on yleensä selkeämpi, joten sanottunlaista pyöritystä ei ole sovellettava muutoin kuin edellä tarkoitettussa tilanteessa.

Edellä sanottua pyöritystä koskeva suositus sisältyy myös vuoden 1976 tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun.

3. Yritysten sisällä tapahtuvat osatyökykyisten siirrot

Erityisesti nuorempien osatyökyvyttömiä osalta kysymys työnteon jatkamisesta on useinkin suuressa määrin työhönsijoittamiskysymys. Oikeana ajankohtana suoritettulla työn vaihdoksella saattaa asianomaisen kannalta olla huomattavasti tuloksellisempi seuraus kuin kokonaan työkyvyttömäksi ehtineen pitkäaikaisellakin uudelleen kouluttamisella. Se milloin tällaisessa vaiheessa ollaan, nähtänee parhaiten yrityksen omassa piirissä. Ulkopuolisen on useinkin vaikea saada tietoonsa näitä tapauksia.

Käytännössä asia etenee yleensä siten, että osittain työkykyinen työntekijä tiedustelee työnantajalta mahdollisuuksia siirtyä esim. osa-aikatyöhön. Jos siirtyminen tapahtuu sairauden johdosta, työntekijälle on tärkeää välittömästi saada tieto mahdollisesta oikeudesta osaeläkkeeseen. Tieto on tärkeä siksi, koska se voi ratkaista asianomaisen valinnan osa-aikatyön ja työstä kokonaan poisjäämisen välillä.

On selvää, ettei tiedon antamista voida säännöstää kankeaksi ja aikaa vieväksi viralliseksi ennakkopäätösjärjestelmäksi valitusosoituksineen.

Käytännöllisintä on menetellä siten, että asianomainen toimittaa selvityksen terveydentilastaan ja ansioittensa todennäköisestä lähiajan kehityksestä eläkelaitokselle, joka näillä tiedoilla yleensä voi antaa vastauksen eläkkeen saamismahdollisuuksiin. Keskeistä tässä on se, että tieto voidaan saada jo ennen kuin sairaudesta joutuvat seuraamukset konkreettisessa muodossa ovat tulleet esiin.

Tällä menettelyllä saavutettaisiin ainakin seuraavat edut:

- kuntoutustoimenpiteet voitaisiin useinkin käynnistää riittävän aikaisessa vaiheessa
- asianomaisen osaeläke samoin kuin mahdollinen myöhempi täysi eläke tai vanhuuseläke tulisivat palkasta, johon sairaus ei ole vielä aiheuttanut alennusta
- työntekijällä olisi jo osapäivätyöhön siirtyessään varmuus siitä, tuleeko hän saamaan eläkkeen vai ei.

Työryhmä ei ole katsonut aiheelliseksi esittää osaeläkettä koskevien säännösten muuttamista, vaan on lähinnä keskittynyt tarkastelemaan säännösten käytännön soveltamista. Tässä suhteessa on esitetty eräitä toimenpiteitä, joilla osaeläkesäännösten soveltaminen voitaisiin rajata selkeästi vastaamaan sille tarkoitettua aluetta.

Työryhmä esittää Eläketurvakeskuksen hallitukselle, että se hyväksyisi muistiossa esitetyt toimenpiteet ja päättäisi toimittaa muistion eläkelaitoksille ohjeena käytännön ratkaisutoimintaa varten.

Työkyvyttömyyseläkkeet 1968-1974
(TEL- LEL- MYEL- YEL)

	1968		1969		1970		1971		1972		1973		1974	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Myönnetyt	16.157	82	16.038	82	21.454	80.6	31.161	81.9	35.800	86.1	41.453	84.8	36.348	82.9
Hylätty	3.538	18	3.599	18	5.043	19.0	6.635	17.4	5.563	13.4	7.115	14.6	7.037	16.0
Rauenneet					111	0.4	246	0.7	199	0.5	307	0.6	480	1.1
Yht.	19.695	100	19.637	100	26.608	100	38.042	100	41.562	100	48.875	100	43.865	100

TEL-tkv-eläkkeet (kaksi yhtiötä)

	1968	%	1969	%	1970	%	1971	%	1972	%	1973	%	1974	%
Myönnetty	4.187	91,0	4.360	89,6	5.072	92,1	5.640	93,0	7.595	92,9	7.920	89,1	8.145	87,8
Hylätty	415	9,0	505	10,4	435	7,9	427	7,0	587	7,1	965	10,9	1.130	12,2
Yht.	4.602	100	4.865	100	5.507	100	6.607	100	8.182	100	8.885	100	9.275	100

Hylättyt tkv-hakemukset 1970-1974
LEL

	1970	%	1971	%	1972	%	1973	%	1974	%
Myönnetty	8.373	81,6	6.940	84,6	7.150	88,3	7.180	86,9	6.652	86,0
Ei tkv					159	2,0	396	4,8	325	4,2
Ei LEL:n al. ansioita					534	6,6	477	5,8	439	5,7
Rauennut					47	0,6	81	0,9	217	2,8
Muu syy					210	2,6	130	1,6	103	1,3
Hylättyt yht.	1.885	18,4	1.261	15,4	950	11,7	1.084	13,1	1.084	14,0
Yht.	10.258		8.201		8.100		8.264		7.736	

Työkykyisenä hylätty

	1971	%	1972	%	1973	%	1974	%
Käsitellyt	13.558		12.817		17.357		14.260	
Ei tkv	1.667	12,3	1.419	11,1	2.011	11,6	2.164	15,2

Osaeläkkeet myönnetystä tkv-eläkkeestä

	1973	%	1974	%
Myönnetty tkv-el.	5.757		11.863	
Osaeläkkeitä	2.905	19,8	2.462	20,8

Myönnetyt, hylätyt ja rauenneet tkv-eläkkeet

	1970	%	1971	%	1972	%	1973	%	1974	%
Myönnetty	2.000	53,9	10.462	73,7	11.848	80,5	16.347	82,6	12.986	79,9
Hylätty	1.712	46,1	3.700	26,1	2.791	18,9	3.322	16,8	3.129	19,2
Rauenneet	-		31	0,2	84	0,6	125	0,6	141	0,9
Yht.	3.712		14.193		14.723		19.794		16.256	

YEL-tyk-eläkkeet (yksi vak.yhtiö)

	1970	%	1971	%	1972	%	1973	%	1974	%
Myönnetty	216	82,4	789	84,0	876	91,5	826 + 222 osa	67,4 18,1	645 + 169 osa	66,7 17,5
Hylätty	46	17,6	150	16,0	81	8,5	178	14,5	153	15,8
Yhteensä	262	100	939	100	957	100	1.226	100	967	100

Eläkelautakunta 1.7.1973-6.2.1975

ELÄKELAITOS	YEL		TEL, LEL		MYEL		Yht.
	osael.	täyd. el.	osael.	täyd. el.	osael.	täyd. el.	
hylännyt	9	6	35	27	92	78	247
myöntänyt osaeläkkeen	5	2	8	5	59	29	108
yht.	14	8	43	32	151	107	355

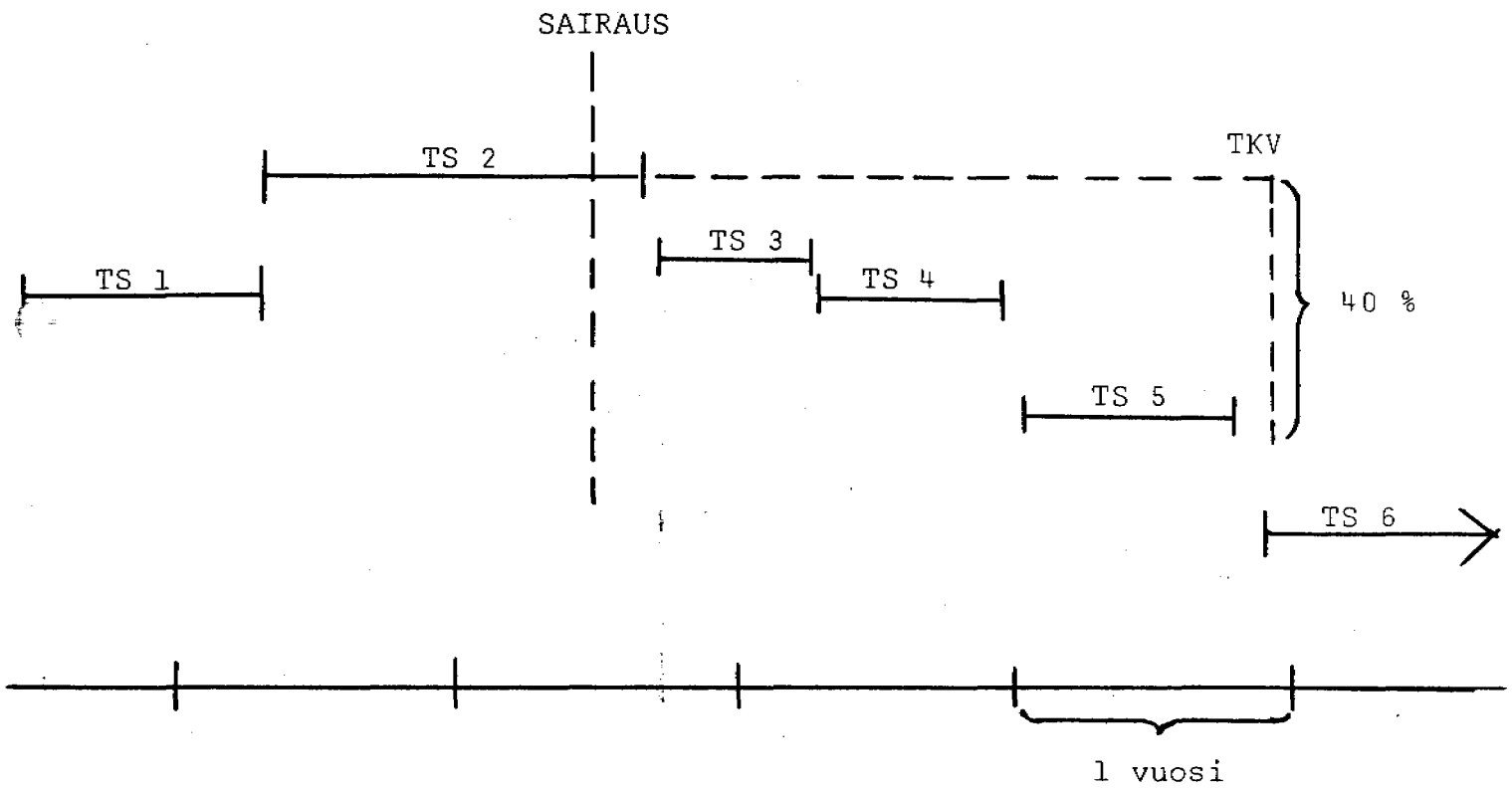
YEL-tapauksia yht. 22

TEL, LEL-tap. yht. 75

MYEL-tapauksia yht. 258

Liite 7

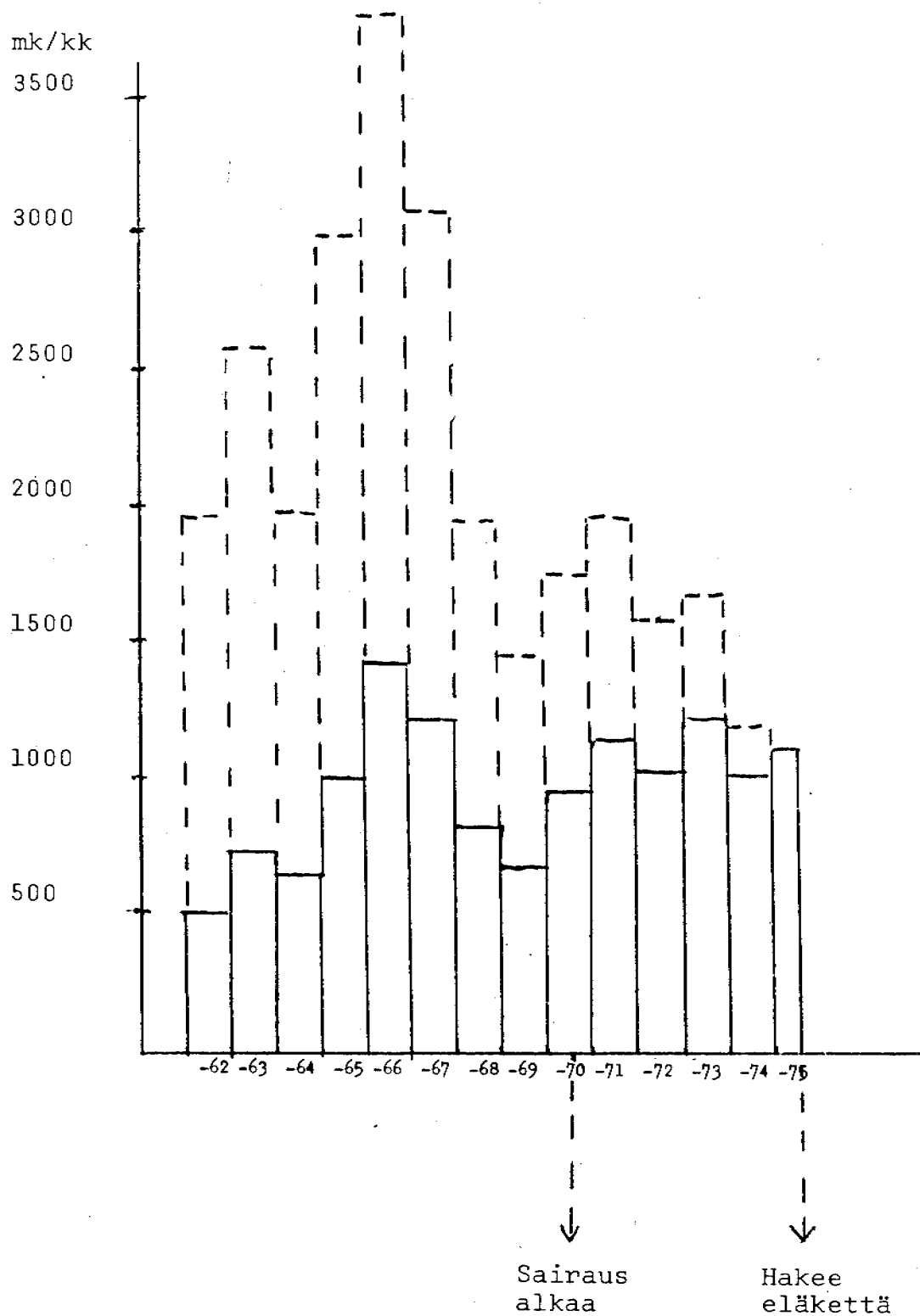
Esimerkki 1.

Liite 8

Esimerkki 2.

Indeksikorotukset v. -75 tasoon katkoviivalla

Täyttäkää lomake huolellisesti ja palauttakaa se välittömästi, koska näillä tiedoilla on keskeinen merkitys eläkeasianteen ratkaisussa

Pyydämme Teitä vastaamaan kohtiin

--	--	--	--	--	--	--	--

HAKIJAN HENKILÖTIEDOT	Sukunimi	
	Etunimet	
	Syntymäaika	Puhelinnumero
	Lähiosoite	
	Postinumero	Postitoimipaikka
1. HAKIJAN KOULUTUS	Peruskoulutus	
	☐ Kansakoulu ☐ Keskikoulu	
Ammattikoulutus ja muu koulutus		
2. HAKIJAN NYKYINEN TYÖKYKY	Mitä oireita sairautenne aiheuttaa	
	Miten se häiritsee työntekoanne	
Mistä töistä olette joutunut sairautenne vuoksi luopumaan		
		Mistä alkaen
3. TILAN TUOTANTOSUUNTA ENNEN TYÖKYVYTTÖMYSTENNE ALKUA	Tilalla on viljelty	Heinää
	v.	Viljaa
		ha
	Juurikasveja ja perunaa	Muuta, paljonko
	ha	
Tilan kotieläimet	Lehmiä	Emakoita
v.	kpl	kpl
Nuorta karjaa	Muita, paljonko	
kpl		
4. TUOTANTOSUUNNASSA SAIRAUTENNE JOHDOSTA TAPAHTUNEET MUUTOKSET	☐ jatkuu entisellään ☐ Muutettu	Milloin
	Miten	
		Milloin
	☐ Supistettu	
	Miten	
		Milloin
	☐ Annettu vuokralle/myyty	
	Kenelle	
Osoite		
	Miten ja milloin	
☐ Toiminta lopetettu		

5. SELVITYS TILALLA KÄYTETTYÄ VIERA- RAASTA TYÖVOI- MASTA	Ennen sairastumista käytetty vieras työvoima
	Nykyinen vieras työvoima (selvitys töistä ja työajoista jne.)

6. PERHEENJÄSENTEN TYÖSKENTELY	Onko puolisonne työssä tilan ulkopuolella	☐ On säännöllisesti	☐ On tilapäisesti	☐ Ei ole	
	Missä				
	YLI 16 VUOTIAAT LAPSET JOTKA ASUVAT TAI TYÖSKENTELEVÄT TILALLA				
	Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla		
			☐ Asuu	☐ Ei asu	
	Tietoja työnteosta tilalla		Onko vakin. työssä tilan ulkop.		
			☐ On	☐ Ei ole	
	Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla		
		☐ Asuu	☐ Ei asu		
Tietoja työnteosta tilalla		Onko vakin. työssä tilan ulkop.			
		☐ On	☐ Ei ole		
Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla			
		☐ Asuu	☐ Ei asu		
Tietoja työnteosta tilalla		Onko vakin. työssä tilan ulkop.			
		☐ On	☐ Ei ole		

7. LISÄTIETOJA LISÄKYSYMYKSIÄ	

ALLEKIRJOITUS	Paikka ja aika	Allekirjoitus

Jos allekirjoittajana on muu kuin eläkkeen hakija, mistä syystä?

Eläkelaitoksen merkinnät:

Täyttäkää lomake huolellisesti ja palauttakaa se välittömästi, koska näillä tiedoilla on keskeinen merkitys eläkeasianne ratkaisussa

Pyydämme Teitä vastaamaan kohtiin

--	--	--	--	--

HAKIJAN HENKILÖTIEDOT	Sukunimi			
	Etunimet			
	Syntymäaika			Puhelinnumero
	Lähiosoite			
	Postinumero		Postitoimipaikka	
1. TIETOJA ANSIOTOIMINNASTANNE	Lyhyt selostus viime vuosina suorittamastanne ansiotyöstä. Tarkemmin viimeiset 3 vuotta. (Voidaan tarvittaessa jatkaa kohdassa 5. Lisätietoja)			
	Yrityksenne toimiala			
	Tehtävänne yrityksessä			
	v. 19	v. 19	v. 19	v. 19
Kokonaisliikevaihto/yrityksen tai ammatinharj. bruttotulo				
Vieraiden työntekijöiden lukumäärä				
Em. työntekijöille vuosittain yht. maksetut palkat				
2. SAIRASTUMISEN VAIKUTUKSET ANSIOTOIMINTAANNE	Mitä oireita sairautenne aiheuttaa ja miten se haittaa työntekoanne			
				Mistä alkaen
	Onko yrityksenne ☐ lopetettu ☐ myyty ☐ toimintaa supistettu ☐ jatkuu entisellään			
	Mistä syystä			
	Mistä tehtävistä olette luopunut			
			Milloin	
Oletteko luopunut ammatinharjoittamisesta ☐ Olen ☐ En ole			Milloin	

	Mistä syystä
	Mistä tehtävistä olette luopunut
	<input type="text"/> Milloin
	Millä tavoin työt joista olette luopunut hoidetaan nyt
	<input type="text"/>
	Mitä töitä vielä teette yrityksessänne/ ammatissanne
	<input type="text"/>
	Montako tuntia päivässä, viikossa tai kuukaudessa
3. PERHEOLOSUHTEENNE	Kotona asuvien tai yritystoimintaa osallistuvien lasten syntymäajat
	<input type="text"/>
	Puolison ammatti
	Osallistuvatko he yrityksen toimintaan ☐ Osallistuvat ☐ Eivät osallistu ☐ Mistä alkaen
4. KOULUTUKSENNE	Omaisille maksetun palkan määrä
	Peruskoulutus ☐ Kansakoulu ☐ Keskkoulu ☐ Ylioppilas ☐
	Ammatti- ja muu koulutus
5. LISÄTIETOJA	<input type="text"/>
ALLEKIRJOITUS	Paikka ja aika <input type="text"/> Allekirjoitus <input type="text"/>
Jos allekirjoittajana on muu kuin eläkkeen hakija, mistä syystä	
Eläkelaitoksen merkintöjä	

Osaeläke

Työeläke työntekijän turvana työkyvyttömyystapauksissa
(TEL-LEL)

Työkyvyttömyyseläkkeen saannin edellytykset

- 1 Lääketieteelliset syyt
- 2 Sosiaaliset näkökohdat
- 3 Vähintään vuoden työkyvyttömyys
- 4 Ansiotasossa tapahtunut lasku

Työkyvyttömyyseläkkeen muodot

- 1 Täysi eläke
- 2 Osaeläke

Osaeläkkeen myöntämisen edellytykset

- 1 Työkyvyttömyys 40-60 %
- 2 Ansiotason lasku
- 3 Työssäkäynti

Työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen

- 1 Osaeläkkeen muuttaminen täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi
- 2 Täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen osaeläkkeeksi
- 3 Täyden lakkauttaminen ja muuttaminen osaeläkkeeksi
alle vuoden pituiseksi määräajaksi
- 4 Osaeläkkeen muuttaminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläkkeen määrä

- 1 Täysitehoinen
- 2 Rajoitussäännös
- 3 Vapaakirjaeläke
- 4 Jälkikarenssi

Osaeläkkeen määrä

Ikäporrastus

Osaeläke ja lapsikorotus

Osaeläke ja sairausvakuutus

Yhteensovitus ja osaeläke

Kansaneläke

Yhteensovitus muiden eläkkeiden kanssa

Eläkepalkka ja yhteensovitusperuste

Osaeläkkeellä oleva ja työeläkevakuutusmaksut

Eläkkeen hakeminen

Valitusmenettely

Ohjeita, neuvoja, tietoja